

Архипенко С.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування,
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна
arkhypenko@knu.edu.ua
ORCID: /0000-0001-6403-7556

Адамовська В.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування,
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна
adamovska@knu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-8911-1388

Калугін А.С.

магістрант спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»,
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна
sheva814@gmail.com

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ
ЯК ПІДґРУНТЯ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ**

Arkhypenko Svitlana

Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate professor of Department of Accounting, Taxation, Public Governance and
Administration,
Kryvyi Rih National University,
Kryvyi Rih, Ukraine,
arkhypenko@knu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6403-7556

Adamovska Viktoria

PhD (Economics), Associate Professor,
Head of the Department of Accounting, Taxation, Public Management and Administration,
Kryvyi Rih National University
adamovska@knu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-8911-1388

Kaluhin Andrii

Master of specialty 281 »Public Governance and Administration»,
Kryvyi Rih National University,
Kryvyi Rih, Ukraine,
sheva0814@gmail.com

REGIONAL STATE ECONOMIC POLICY AS AN BASIS OF REGIONAL MANAGEMENT AND TERRITORIAL MARKETING

Анотація. Важливою складовою сталого розвитку будь-якої країни є економічно та соціально розвинені регіони. На теперішній час з'явилися багато викликів, з якими державі потрібно впоратися: воєнні дії руйнують інфраструктуру, економіку та соціальну сферу окупованих територій, етнічні конфлікти становлять загрозу розмежування суспільства за відповідними ознаками, нерівномірність географічного розподілу ресурсів зумовлює різний економічний стан в регіонах. Всі зазначені проблеми повинна вирішувати держава, отже, формувати відповідну політику і на-працьовувати механізми для зменшення диспропорцій і вирівнювання соціального та економічного становища. З'ясовано, що регулювання розвитку регіонів — це державна регіональна економічна політика, яка являє собою набір організаційних засобів згідно з якими відбувається вплив держави на суспільство, створення від-повідних умов для економічного та соціального розвитку території. Доведено, що механізмом державної регіональної економічної політики виступає: 1) нормативно-правова база; 2) капіталовкладення та їх розподіл між регіонами; 3) важлива роль місцевого самоврядування; 4) бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку, прогнозування та програмування. Визначено мету державної регіональ-ної економічної політики та заходи впливу держави на території. Зроблено висно-вок, що Україна на сьогодні має значний інструментарій для здійснення ефектив-ного управління соціально-економічним розвитком територій, проте лишається невирішеним питання в його ефективному застосуванні. Недослідженим є питання про визначення шляхів удосконалення соціально-економічного розвитку території.

Ключові слова: регіон, соціально-економічний розвиток, механізм, інструмент, ре-гіональний розвиток, державна регіональна економічна політика.

Summary. Economically and socially developed regions are an important component of the sustainable development of any country. Currently, there are many challenges that the state needs to cope with: military actions destroy the infrastructure, economy and social sphere of the occupied territories, ethnic conflicts carry with them the threat of dividing society according to the relevant characteristics, the uneven geographical distribution of resources leads to different economic conditions in regions. All the mentioned problems should be solved by the state, therefore, it should create appropriate policies or mechanisms to reduce disparities and equalize the social and economic situation. Regarding the regulation of the development of regions, it is the state regional economic policy, which is a set of organizational means according to which the state influences society, creates appropriate conditions for the economic and social development of the territory. The mechanism of state regional economic policy is: 1) regulatory and legal framework; 2) capital investments and their distribution among regions; 3) the important role of local self-government; 4) budgetary and financial regulation of regional develop-ment, forecasting and programming. The purpose of the state regional economic policy and measures of state influence on the territory are defined. Therefore, Ukraine today has a significant toolkit for effective management of the socio-economic development of territories, the question of its effective application remains. The issue of determining the ways to improve the of the territory remains unexplored.

Key words: region, socio-economic development, mechanism, tool, regional develop-ment, state regional economic policy.

Коди JEL Classification: H83.

Постановка проблеми. З настанням незалежності, враховуючи економічну, етнічну та географічну різноманітність України, постає питання про подолання

розриву рівня розвитку різних регіонів країни. Планомірний і врегульований розвиток території держави має бути комплексним, що потребує напрацювань у науковій базі, законодавчому унормуванні основних положень тощо, для ефективного впливу на територію. Ураховуючи важливість участі держави, постає завдання охарактеризувати механізм управління соціально-економічним розвитком території.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання про механізм регулювання і соціально-економічного розвитку територій присвячували такі дослідники, як О. І. Ляшевська, С. В. Степаненко, В. М. Гончаров, В. Г. Мельник, А. П. Сінченко, С. М. Юсійчук, М. І. Долішній, С. І. Злупко, І. В. Арженовський, В. О. Долятовський, П. М. Алампієв та інші.

Методика дослідження. З метою вирішення поставленого завдання було використано набір наукових і спеціальних методів дослідження, а саме: *групування* — для групування інформації з метою з'ясування сутності механізму; *графічний* — для наочного подання інформації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми та формулювання цілей. На сьогодні в науковій літературі увагу соціально-економічному розвитку та механізму регулювання цим розвитком приділено достатнім чином. Вчені чітко окреслюють такі поняття, як «регіон», «територія» та «соціально-економічний розвиток». Україна складається з розгалужених по економічній та соціальній структурах регіонів, а саме — мають різний рівень життя населення, заробітних плат, інфраструктури, виробництва та багато іншого. З 2014 р. в Україні активно реалізується політика децентралізації, яка спрямована на зміцнення економічного становища регіону шляхом передачі йому значних повноважень і фінансів. Держава ставить перед собою завдання регулювати процеси зниження диспропорцій розвитку її регіонів, адже без цих дій регіони будуть нерівномірно розвиватись, що може спричинити їх демографічний та економічний занепад. А застосування місцевою владою механізмів територіального маркетингу для додаткового залучення ресурсів до регіонів також має спиратись на державне бачення проблем територій та шляхів їх усунення. Беручи це до уваги, слід з'ясувати, у який спосіб і за допомогою чого держава здійснює регулювання соціально-економічним розвитком територій. Отже, метою дослідження є з'ясування сутності державної регіональної економічної політики, визначення її особливостей та надання характеристики складовим її механізму.

Виклад основних результатів дослідження. Нерівномірність економічного та соціального розвитку регіонів, значна кількість проблем і ситуацій, які потребують негайного вирішення, зумовлюють складність механізму регулювання соціально-економічним розвитком території з боку держави. Саме державі потрібно брати на себе участь у регулюванні і коригуванні диспропорцій між розвитком регіонів. На цій основі органи виконавчої влади на місцях будуть здійснювати регіональне управління, а місцева влада зможе застосовувати підходи з маркетингу територій.

Державне регулювання економічного розвитку регіону в Україні провадить Верховна Рада України, Кабінет міністрів, президент України, державні адміністрації регіону, які є головними суб'єктами в реалізації державної регіональної економічної політики — на місцях [4].

Державна регіональна економічної політика — це сукупність організаційно-правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її стратегічних цілей і поточних завдань [4].

Слід зазначити, що поряд з поняттям «державна регіональна економічної політика» (далі — ДРЕП) використовують поняття «державна регіональна політика» (далі — ДРП). У літературі часто ДРП визначають як ДРЕП і зводять ці поняття в єдине ціле.

Об'єктом ДРЕП виступають установи, підприємства різних форм власності, зовнішньоекономічні та інші соціальні та економічна процеси. На регіональному рівні держава виконує політику шляхом розробки та впровадження стратегії розвитку, формування бюджетного устрою, організації роботи місцевих органів влади, охорони навколишнього середовища та ефективного використання ресурсів, створення доступної та ефективної інфраструктури [5]. За чинним законодавством, в Україні державне регулювання регіонального розвитку здійснюється у такий спосіб (рис. 1).

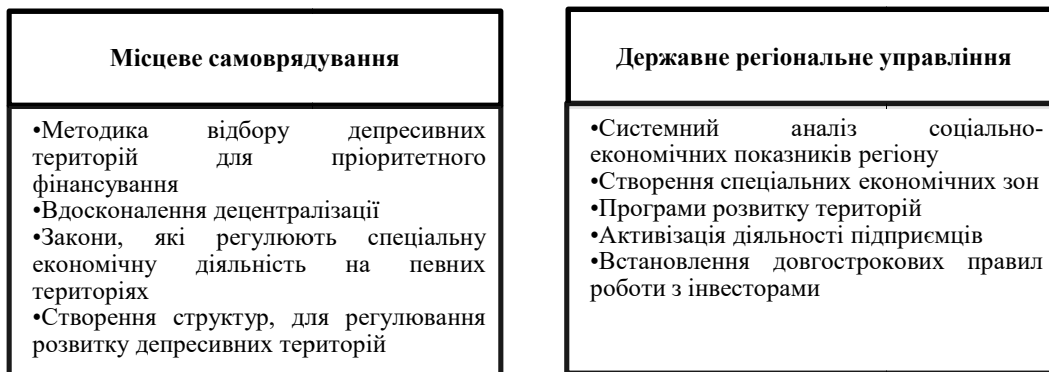

Рис. 1. Рівні державного регулювання регіональним розвитком

Джерело: складено на основі [5].

Механізмом реалізації ДРЕП слугує комплекс інструментів організаційного відтінку, за яким відбувається вплив держави на суспільство, створення відповідних умов для економічного та соціального розвитку території [6, с. 2]. Складові механізму ДРЕП відображено на рис. 2.

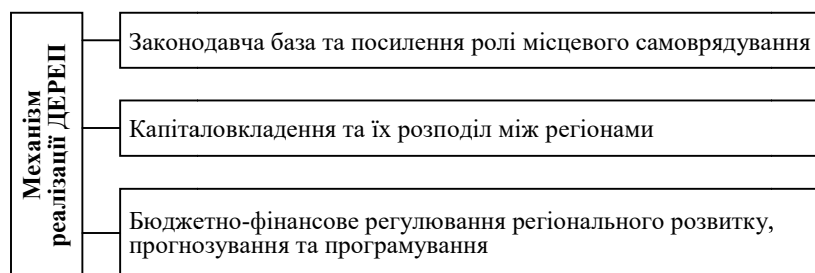

Рис. 2. Складові реалізації механізму ДРЕП

Джерело: складено на основі [11].

Як показано на рис. 1—3, у програмі BAS Бухгалтерія використовується дві мови: українська та російська. Бухгалтерам доводиться редагувати вже сформовані для друку документи для зміни мови. Тому вважаємо, що розробники мають під час оновлення цього продукту на підприємствах усунути згаданий недолік.

Експерти та розробники постійно стежать за змінами і доповненнями в законодавчій сфері України, на їх основі розробляються методики для подальшого коректного ведення обліку й оформлення необхідної документації. Використовуючи дані матеріали, програмісти вносять правки до програмного забезпечення, що дає змогу бухгалтерам, управлінському персоналу, власникам та співробітникам постійно ознайомлюватися з нововведеннями у нормативно-правовому полі, вести бухгалтерський облік, складати фінансову звітність і функціонувати з дотриманням вимог чинного законодавства [5].

Інструменти і регулювання класифікують у такий спосіб (рис. 3).

Адміністративні	Організаційно-економічні	Фінансові
•Методика відбору депресивних територій для пріоритетного фінансування. •Удосконалення децентралізації. •Закони, які регулюють спеціальну економічну діяльність на певних територіях. •Створення структур, для регулювання розвитку депресивних територій	•Системний аналіз соціально-економічних показників регіону. •Створення спеціальних економічних зон. •Програми розвитку територій. •Активізація діяльності підприємств. •Встановлення довгострокових правил роботи з інвесторами	•Трансфerti депресивним регіонам. •Гнучка податкова і фінансова політика у відношенні до компаній, які є містоутворюючими. •Конкурсний розподіл інвестиційних ресурсів. •Довгострокові програми фінансування інфраструктури

Рис. 3. Інструменти регулювання соціально-економічного розвитку території

Джерело: складено на основі [7].

Механізмом соціально-економічного розвитку регіону називають набір елементів, які взаємодіють між собою і під час дії яких відбувається зміна складових системи, що викликає певні процеси в об'єктах управління [8, с. 3].

Механізмом регулювання соціально-економічного розвитку території на рівні держави виступають програми розвитку відповідної території, субвенції, бюджетне вирівнювання. До механізму повинно бути включені правові, організаційні, та соціально-економічні принципи. Для ефективної діяльності у сфері економічного та соціального розвитку регіону, одним із основних параметрів має бути визначення депресивної території, на яку повинно бути поширюватися державна політика [8, с. 3].

Виділяють такі заходи ДРЕП, за допомогою яких держава впливає на розвиток території (рис. 4).

Рис. 4. Заходи впливу держави на території

Джерело: складено на основі [10].

Під час реалізації ДРЕП увага має бути прикута до проблемних регіонів, тобто до тих з них, у структурі яких присутні кризові процеси, проблеми, що негативно впливають на соціально-економічне становище. Серед негативних процесів можна вказати на такі, як техногенні явища, політичні, економічні, соціальні конфлікти і та ін. [10, с. 3].

Звісно, держава посідає провідну роль у сприянні покращенню ситуації з проблемними регіонами, а саме — для покращення їх становища вона вживає низку таких заходів (рис. 5).

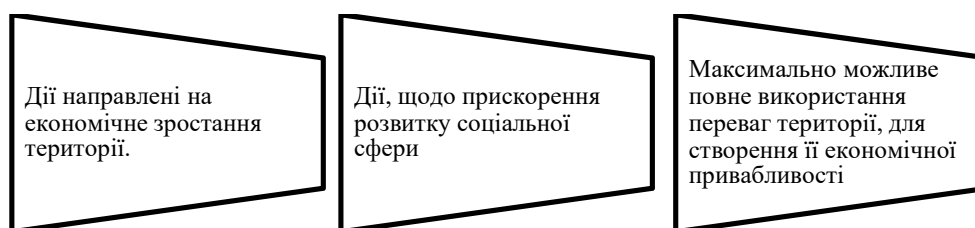

Рис. 5. Заходи для покращення стану проблемних регіонів

Джерело: складено на основі [11].

Мета ДРЕП — ефективне використання ресурсів, трудового, природного характеру, технічного і наукового для підвищення питомої ваги національного достатку. Ураховуючи складність підходів до розвитку регіону, для ефективної реалізації ДРЕП за сферами визначено такі цілі (рис. 6).

Інструментами регулювання соціально-економічного розвитку території виступає набір методів і засобів впливу на функціонування розвитку відповідної території зі сторони органів державної влади для виконання поставлених завдань [7, с. 3].

Далі більш детально зупинимось на характеристиці елементів ДРЕП. До них належать фінансова, податкова, бюджетна політика, а також програмування та прогнозування.

Економічна сфера	Соціальна сфера	Екологічна сфера
• Створення основ для ефективного розвитку приватних підприємств і функціонування ринкової сфери. • Створення вільних економічних зон. • Проведення нагальних реформ. • Удосконалення економічних підходів для поділу територій за певними критеріями для усунення диспропорцій в їх розвитку	• Створення соціальних стандартів, максимально можливе покращення соціального захисту населення території. • Умови, для гідної та оплачуваної праці населення. • Позитивні зрушення у демографічній сфері. • Збереження культурної та історичної спадщини. • Ефективне розселення	• Збереження та охорона навколишнього середовища. • Ліквідація наслідків аварій, які становлять загрозу природі. • Створення інструменту, який дасть змогу ефективно використовувати природні ресурси

Рис. 6. Цілі ефективної реалізації ДРЕП

Джерело: складено на основі [10].

Фінансова політика — це структурний елемент соціально-економічного розвитку територій, який базується на застосуванні та виконанні набору економічних, соціальних та інших засобів та механізмів, згідно до визначених стратегічних норм держави, що несе за собою ціль створити стабільний економічний розвиток, враховуючи при цьому інтереси населення [11, с. 10]. Заходи реалізації фінансової політики, показано на рис. 7.

Економічні заходи	Правові заходи	Організаційні заходи
• Цілеспрямоване використання інструментів впливу на систему відносин, яка визначає фінансово-економічну мотивацію, інтереси суб'єктів фінансової політики	• Юридичне оформлення процесу формування, реалізації державної фінансової політики у вигляді системи нормативно-правових актів, які регулюють функціонування відповідних взаємовідносин між суб'єктами фінансової політики	• Охоплюють діяльність державних фінансово-економічних інститутів, які безпосередньо беруть участь у процесі розробки, реалізації та контролю фінансової політики країни

Рис. 7. Заходи реалізації фінансової політики України

Джерело: складено на основі [11].

Метою фінансової політики виступає встановлення стабільного соціально-економічного становища за допомогою створення базису для сталого соціаль-

ного та економічного зростання. Структурними елементами фінансової політики виступають податкова, бюджетна, інвестиційна, соціальна та інші види політики [11, с. 10].

Основні принципи фінансової політики такі.

Самостійність — визначені повноваження державних органів, якими вони здійснюють відповідні політики, що повинна бути самостійною і націленою на результат.

Єдність — сутність полягає в цілісності основ реалізації та взаємодії різноманітних систем фінансової політики, що слугує плацдармом для стабільного економічного розвитку.

Збалансованість — головні завдання реалізованої фінансової політики повинні враховувати окремі структури цієї політики.

Системність — під час розробки фінансових планів та інших документів важливо враховувати сучасні тенденції економічного розвитку [11, с. 12].

На теперішній час саме податкова політика відіграє важливу роль у функціонуванні економіки держави. Податки — це одне з основних джерел доходів бюджету, за допомогою якого реалізується визначені державою завдання щодо території. Останнім важливим етапом у розвитку податкової сфери України стало прийняття Податкового кодексу, статті якого мають ціль покращити процес оподаткування, знайти компроміс між державою та платниками, створення вигідних умов для розвитку інвестиційної діяльності [10, с. 3]. Сучасна українська податкова сфера залишається в процесі вдосконалення, адже чинні податкові норми можуть працювати набагато ефективніше.

Також важливою складовою економічного розвитку держави та території є бюджетна політика, основним завданням якої є пошук балансу між процесами з використанням та формуванням фінансових ресурсів.

У літературі виділяють такі складові бюджетної політики (рис. 8) [10].

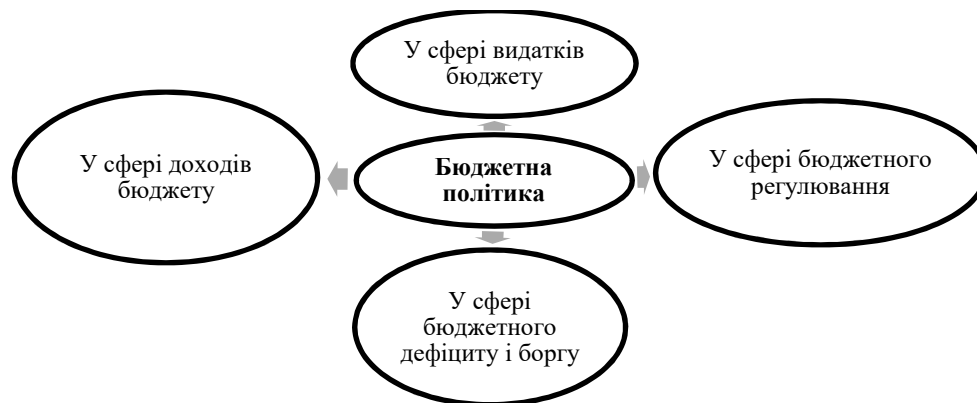

Рис. 8. Складові бюджетної політики

Джерело: складено на основі [10].

Метою бюджетної політики є підвищення рівня раціонального використання бюджетних коштів, напрацювання ефективної дисциплінарної політики, вироб-

лення стабільних макроекономічних показників, проведення ефективних фінансових заходів у використанні та формуванні бюджету держави та територіальних одиниць [10]. В умовах наявних загроз, які становлять небезпеку економіці України, ефективна бюджетна політика стане належним механізмом у подоланні непередбачуваних складнощів. Реалізація ефективної бюджетної політики створює базис для стійкого розвитку держави.

Бюджетна та податкова політика мають тісний зв'язок з соціально-економічним розвитком території, тому що для забезпечення сталого економічного та соціального розвитку території необхідне виконання відповідних завдань, а для їхньої реалізації — потрібні фінансові ресурси. Державні органи влади на основі своїх повноважень використовують бюджетні кошти, тобто це характеристика бюджетної політики, і джерелом надходження цих коштів є здебільшого податкові ресурси — тут діє податкова політика.

Прогнозування являє собою передбачення позиції стану об'єкту економічної сфери, яка базується на аналізі поточного стану об'єкта. Прогнозування повинно визначати шлях розвитку економіки регіону. За результатами прогнозування встановлюють цілі соціально-економічного розвитку та розробляють відповідну політику [12].

Методи прогнозування — це механізми, які, ґрунтуючись на аналітичних методах, дають змогу робити висновки про рівень розвитку об'єкта прогнозування. Завдання прогнозування — з'ясувати кількість показників економічного розвитку регіону. Традиційно існує загальноекономічний прогноз і прогноз розвитку певної галузі [12].

Програмування — це засіб, за допомогою якого держава втручається економіку, з метою виведення її на відповідний стан розвитку. У разі програмування регіональна політика базується на планах і програмах розвитку на всіх рівнях. Під час створення програм враховують, що розвиток може мати нестабільний характер [12].

Мета застосування програмних методів полягає у тому, щоб економічний розвиток території був стабільним [13, с. 2]. Програмування, як механізм економічного розвитку території, створює базу для концентрації ресурсів, які має територія, та надає пріоритет стратегічним цілям [13, с. 2].

Отже, держава має значний перелік інструментів для здійснення СЕР, що у перспективі дасть змогу мінімізувати розрив у розвитку регіонів.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, ДРЕП часто визначають як ДРП та з'єднують ці поняття в один елемент. ДРЕП являє собою сукупність заходів, які виконуються державою у регіональному секторі відповідно до стратегічних цілей. Визначено сутність механізму ДРЕП, який слугує засобом для всебічного розвитку регіону. З'ясовано складові механізму ДРЕП, а саме — фінансову, податкову та бюджетну політику, прогнозування та програмування, законодавче забезпечення, роль місцевого самоврядування та ін.

Метою подальших досліджень є визначення шляхів удосконалення державного регулювання соціально-економічного розвитку території.

Список літератури

1. Телебенева Є., Барило І. Соціально-економічний розвиток регіону як об'єкт суспільно-географічного дослідження. *Часопис соціально-економічної географії*. 2015. №19 (2) С. 1-5.
2. Герасімов З.М. Основні підходи до розуміння поняття «регіон». *Агросвіт*. 2012. №5 С. 1-3.
3. Словник української мови, тлумачення поняття «територія»: веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/terytorija>
4. Діагностика регіонального розвитку: веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/1212012462996/rps/diagnostika_regionalnogo_rozvitku_klasifikatsiya_regioniv_rivnem_sotsialno-ekonomichnogo_rozvitku
5. Правові основи розвитку регіонів: веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/1334020362997/rps/pravovi_osnovi_rozvitku_regionu
6. Державна регіональна економічна політика та управління регіональним розвитком. Лекція №4: веб-сайт. URL: <https://www.ldufk.edu.ua/index.php/kafedra-ekonomiki-ta-sportivnogo-menedzhmentu.html>
7. Балакіна Г.Ф. Інструменти регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. *Економіка та управління*. 2014 № 39 (366) С. 1-11.
8. Тофінюк. О.В., Зінчук А.С. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2018 №33. С. 1-7.
9. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви: веб-сайт. URL: <http://surl.li/drzwh>
10. Сало Л.К. Податкова політика в системі регулювання соціально-економічного розвитку держави. *Економіка, планування та управління в галузях*. 2012. № 22. С. 1-6.
11. Ватюльов А.С. Фінансові інструменти регулювання соціально-економічного розвитку. *Фінанси та банківська справа*. 2012. № 5. С. 1-13.
12. Прогнозування і програмування соціально-економічного розвитку регіону: веб сайт. URL: http://4ua.co.ua/economy/ta2ad68a4c53b89421216d37_0.html
13. Програмування економічного регулювання регіонального розвитку: веб-сайт. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14673>

References

1. Telebyeneva Y. (2015) Barylo I. "Sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok rehionu yak ob'yeht suspil'no-heohrafichnoho doslidzhennya" Chasopys sotsial'no-ekonomichnoyi heohrafiyi. vol. 19 (2) pp. 1-5.
2. Herasimov Z.M.(2012) "Basic approaches to understanding the concept of «region»". Ahrosivt. vol. 5 pp. 1-3.
3. Slovnyk ukrayins'koyi movy, tлумachennya ponyattya «terytoriya»: web-site.. URL: <http://sum.in.ua/s/terytorija>
4. Diahnostyka rehional'noho rozvytku: web-site. URL: https://pidru4niki.com/1212012462996/rps/diagnostika_regionalnogo_rozvitku_klasifikatsiya_regioniv_rivnem_sotsialno-ekonomichnogo_rozvitku
5. Pravovi osnovy rozvytku rehioniv: web-site. URL: https://pidru4niki.com/1334020362997/rps/pravovi_osnovi_rozvitku_regionu
6. State regional economic policy and management of regional development. Lecture #4: web-site. URL: <https://www.ldufk.edu.ua/index.php/kafedra-ekonomiki-ta-sportivnogo-menedzhmentu.html>
7. Balakina G.F.(2014) "Tools for regulation of socio-economic development of regions» Economics and management" vol. 39 (366), pp. 1-11.

8. Tofinyuk. O.V., Zinchuk A.S. "State regulation of socio-economic development of the regions of Ukraine". *Rozvytok produktyvnykh syl i rehional'na ekonomika*. 2018 №33. pp. 1—7.
9. Sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok pidpryyemstva:: web-site. URL: <http://surl.li/drzwh>
10. Salo L.K. (2012) "Tax policy in the system of regulation of socio-economic development of the state" *Ekonomika, planuvannya ta upravlinnya v haluzyakh*. vol. 22 pp. 1-6.
11. Vatulov A.S. (2012) "Financial instruments of regulation of socio-economic development" *Finansy ta bankis'ka sprava*. vol. 5 pp. 1—13.
12. Prohnozuvannya i prohramuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehionu: website. URL: <http://4ua.co.ua/economy/ta2ad68a4c53b89421216d370.html>
13. Prohramuvannya ekonomichnoho rehulyuvannya rehional'noho rozvytku: website. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14673>